

PROF. JANKO GLAZER

Na svojem domu v Rušah pri Mariboru je 2. februarja 1975 umrl Janko Glazer, nekaj tednov prej, ko bi na prvi pomladanski dan dopolnil dvainosemdeset let. Ob slovesu smo slišali in brali številne besede, ki so govorile o osebnosti pokojnika ter o njegovem pesniškem, literarno in kulturno zgodovinskem, uredniškem in knjižničarskem delu. Za to svoje vsestransko delo je prejel vrsto priznanj, med njimi najvišje — Prešernovo nagrado (1968), za knjižničarsko delo pa je postal prvi častni član Društva bibliotekarjev Slovenije (1959) in nosilec Čopove bibliotekarske diplome (1967). Spominski zapis v knjižničarskem glasilu naj bo posvečen njegovemu bibliotekarskem delu, pri čemer se zavedamo, da bomo mogli le bežno osvetliti in nepopolno prikazati le nekaj drobcev iz življenja človeka, ki je skoro petdeset let živel za svojo ustanovo, 33 let kot ravnatelj Študijske knjižnice v Mariboru in do zadnjega kot njen predragocen in nepogrešljiv sodelavec.

Ko se je l. 1926 odločil, da se odtegne vzgoji gimnazijske mladine in posveti knjižničarstvu, v tej stroki pravzaprav ni bil novinec. Že l. 1924 je postal tajnik Zgodovinskega društva v Mariboru in njegov knjižničar. L. 1925 je izšel njegov prvi knjižničarsko zgodovinski članek ob šestdesetletnici ustanovitve bralnega društva v njegovem rojstnem kraju (ČZN 1925, str. 160-3), že l. 1923 pa je objavil svojo prvo bibliografsko dopolnitev k Simoniču in l. 1925 še dve (ČZN 1923, str. 106; ČZN 1925, str. 94-5 in str. 154-60). Istega leta je sestavil bibliografsko kazalo k Časopisu za zgodovino in narodopisje do l. 1925 (izdano l. 1926), iz njega pa bibliografski pregled etnografskih člankov v istem časopisu (za Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu 1927, str. 83-5). Tudi članek »Doneski k zgodovini knjigotrštva v Mariboru« (ČZN 1926, str. 20-9) je nastal še v njegovi predknjižničarski dobi. Kot s stroko, takó je bil Glazer dober znanec tudi z ustanovo, v kateri je postal knjižničar na prvem sistemiziranem delovnem mestu. Po prevratu v l. 1918 je živo spremljal, kako se je zasebna knjižnica Zgodovinskega društva preobrazala v javno študijsko knjižnico, od »ustanovne listine nje-

nega nastanka« (ki jo predstavlja službeno pismo dr. I. Laha z dne 10. 12. 1919) do »zgodovinskega dne 18. 9. 1924«, ko je župan V. Grčar zagotovil obstoj knjižnice z definitivno dodelitvijo prostorov v kazinskem poslopju in z njeno vključitvijo v mestni proračun (prim. zelo verjetno Glazerjeva zapisa v SN 1939, 19. 9. in 9. 12., št. 212a in 279a). Da se je pozimi l. 1923/24 z dr. A. Medvedom odpravil na Pohorje nabirat les za knjižna stojala, je tudi droben detajl tega zanimanja za njegovo bodočo knjižnico.

Prvih petnajst let Glazerjevega dela v knjižnici (do okupacije l. 1941) pomeni najprej načrtno izgrajevanje njenih knjižnih skladov. Dotlej večinoma z darovi nabrani fond je bil močno heterogen in poln vrzeli. Dopolnjevati ga je začel tako, da je prvenstveno skrb posvečal zbiranju mariborskih in štajerskih slovenskih tiskov. Sam je zapisal, ko je l. 1931 postal ravnatelj knjižnice (Ilustracija 1931, str. 151), da je »delo v knjižnici zadnja leta posvečeno predvsem notranji izgraditvi: izdelavi seznamov [katalogov]... , zlasti pa temu, da se knjižni inventar po možnosti izpopolni... Smer temu delu dajeta glavna dva cilja, ki si jih je knjižnica zastavila: prvič ima kot lokalna knjižnica določenega ozemlja nalogo, da po možnosti zbere vso literaturo, ki je ali na tem ozemlju nastala ali se tega ozemlja tiče; drugič ima namen, da kot študijska knjižnica služi znanstvenim in občeprsvetnim svrham. V obeh pravcih se knjižnica smotreno izpopolnjuje, vendar se prednost daje prvemu, ker se je itak že marsikaj nepopravljivo zamudilo«. Njegova (sicer anonimna) letna poročila o delovanju knjižnice (ČZN 1932—1938, za leta 1931—1938) dajejo sliko te rasti z navajanjem pomembnejših pridobljenih del; drugo starejše (doslej neopaženo, anonimno, a gotovo Glazerjevo) poročilo za l. 1930 (MV 1931, 25. 2., št. 45, str. 2) navaja npr. podatek, ki ga je Glazer večkrat v tej obliki poudarjal: »brez dvoma najvažnejša, za Maribor naravnost dragocena pridobitev je bil nakup 54 letnikov najstarejšega mariborskega časopisa Marburger Zeitung«. S takimi dopolnitvami, pri katerih je imela bogat delež tudi ljubljanska licejka (o tem se je Glazer razpisal v svojem poslednjem prispevku, Knjižnica 1974, str. 155-60), se mu je posrečilo pridobiti skoraj vso manjkajočo literaturo in je število zvezkov v knjižnici od 14.149 v l. 1926 naraslo na preko 40.000 v l. 1941 (številčne podatke za rast knjižnice v letih 1918—1938 najdemo v popisu mariborske kulturne razstave ob dvajsetletnici Jugoslavije, za katero je Glazer »vzorno sestavil statistiko« o svoji knjižnici, SN 1938, 12. 8., št. 180a, str. 2). Ta »notranja izgraditev« knjižnice je zaradi močne rasti fondov terjala že sredi tridesetih let tudi njeno vnanjo razširitev. S prepričevanjem javnosti in odgovornih dejav-

nikov (o čemer priča npr. predavanje, v katerem je pokazal na pet možnosti za rešitev prostorskih problemov knjižnice, prim. povzetek v MV 1935, 20. 11., št. 264, str. 2), je Glazerju uspelo, da je do l. 1940 razširil prostore knjižnice tudi na kazinsko dvorano in preuredil tako za potrebe knjižnice vse prostore v prvem nadstropju kazinskega poslopja.

Glazerjeva knjižničarska publicistika v tem času je nadaljevanje že omenjene trojne usmeritve: zanima ga zgodovina knjižnic, bibliografija ter zgodovina tiskarstva in založništva. Za zgodovino ljudskega knjižničarstva v mariborski okolici je pomemben prispevek o knjižnici v Limbušu »Anton Lah in njegova družba slovenskega branja v Lembahi« (ČZN 1928, str. 53—64), v katerem je objavil pravila društva iz l. 1847, ki so najstarejši ohranjeni slovenski knjižnični red. Mimo tega članka je vse, kar je Glazer poslej pisal o knjižnicah, posvečeno njegovi študijski knjižnici. Tu je predvsem temeljno delo o zgodovini njenega nastanka (ČZN 1928, str. 191—216; razprava je izšla tudi v popravljenem ponatisu), ki ga dopolnjujejo že navedena letna poročila (MV 1931; ČZN 1932—1938) in članki, s katerimi je Glazer občasno seznanjal javnost s svojo ustanovo in njenimi problemi (že citirani: Ilustracija 1931; MV 1935; SN 1939); med njimi bi opozorili še na njegov opis razstave mariborskih tiskov (MV 1931, 8. 7., št. 151, str. 3) in na intervju s T. Debeljakom, v katerem poudarja tudi širši koncept svoje ustanove (S 1938, 27. 2., št. 48, str. 9): »(knjižnica) omogoča študij tukajšnje zemlje; v tem oziru dopolnjuje delo Zgod. društva, iz katerega je izšla, in predstavlja glavno žarišče znanstvenega proučavanja severne Slovenije. Seg a pa . . . tudi preko tega lokalnega okvira in skuša sčasoma ustvariti čim več in čim širših možnosti za znanstveno delo v Mariboru«. — Glazerjevo bibliografsko delo v tem času obsega bibliografijo spisov I. A. Zupančiča v graškem Der Aufmerksame (ČZN 1929, str. 190-8), tri obširne preglede mariborskega časopisja (Mariborski koledar 1931, str. 75—83; 1932, str. 69—83; 1934, str. 77—104) in opis Stritarian v mariborski študijski knjižnici (GMDS 1939, str. 386-93). Tem se pridružujejo ocene bibliografij: Levstikove, ki jo je sestavil S. Bunc (ČZN 1934, str. 77-8), zgodovinske S. Juga (ČZN 1940, str. 99—101) in kmetijske J. Šlebingerja in J. Marentiča (ČZN 1940, str. 101-2). Sem sodi tudi 19 bibliografskih spiskov pomembnejših del v knjižnici, ki jih je Glazer objavlj al bodisi tematsko bodisi krajevno opredeljene (MV od 5. 11. 1927 do 31. 3. 1928), ki sta se jim kasneje pridružila še dva spiska knjižnih novosti knjižnice (MV 9. 3. in 25. 3. 1929). — Pionirsko delo in posebno pomembnost Glazerjevega knjižničarskega peresa pomenijo njegova raziskovanja tiskov in tiskar-

stva. Napisal je »Zgodovino mariborskih tiskarn« (Slovenski tisk 1931—1932, št. 2—6), razpravo »O prvih ptujskih tiskih« (ČZN 1933, str. 207—13), prispevke o »Koncesiji za prvo litografijo v Mariboru« (ČZN 1934, str. 69—70), o »Lavoslavu Kordešu in njegovi tiskarni v Mariboru« (Kronika 1934, str. 222—4), o »Ustanovitvi tiskarne sv. Cirila« (SGp 1935, 11. 9., št. 37 pril., str. 1—4), razpravo »K zgodovini prve slovenske tiskarne v Mariboru« (ČZN 1937, str. 228—43) ter »Zgodovinski očrt tiskarstva v Mariboru« (v zborniku »Gutenberg 1440—1940«, Maribor 1940, str. 3—4). O posameznih tiskarjih pa je spregovoril v Slovenskem biografskem leksikonu (gl. za ta čas: SBL I/str. 177, 207, 381, 661; II/str. 100).

Drugo obdobje Glazerjevega knjižničarskega dela je nastopilo z osvoboditvijo l. 1945. Nacisti so njegovo knjižnico l. 1941 povečini odpeljali v Avstrijo, kjer je bila deloma uničena, njega pa odgnali v pregnanstvo v Srbijo. Po vrnitvi je bilo treba začeti znova. Uničen je bil arhiv knjižnice (zato je dragocen vsak zapisek, zlasti Glazerjev, ki nam daje podatke o predvojni knjižnici), uničene inventarne knjige in vsi katalogi, knjižni fond pa razkropljen. Tudi prostori v kazinskem posloju so bili utesnjeni in je bilo treba zato večino knjig, ki so se kmalu začele vračati (od predvojne zaloge jih je ostalo približno tri četrt), spraviti v mariborskem gradu, kjer se je začelo težaško delo (pozimi v neogrevanih prostorih) sortiranja in inventariziranja vrnjenega fonda. Rešene in nove knjige je bilo treba tudi čimprej katalogizirati, da bi bile dostopne bralcem. Pri tem so bili največji problem prostori, ki jih je knjižnica odprla v sedanji stavbi šele l. 1952 in je lahko šele takrat ponovno in polno zaživela. Poleg tega je Glazerju uspelo tudi okrepiti krog sodelavcev (pred vojno je vse strokovno delo ležalo zvečine na njegovih ramah), tu pa se je pokazalo, kako je znal organizirati interno delo in kakšen vodnik in učitelj je bil svojim sodelavcem, ko mu nikdar ni bilo žal časa, da se je razgovoril o strokovnih vprašanjih, zlasti pa takrat, ko nam je razlagal nešteto nadrobnosti iz bogate zakladnice svojega domačijskega znanja. V svoji knjižnici, zrasli iz domačijskih tradicij, je nadaljeval z zbiranjem lokalnega gradiva, v novem času pa mu je bilo tudi povsem jasno, da se mora knjižnica iz svoje humanistične zasnove razviti čimbolj v splošno znanstveno knjižnico, kot je zapisal l. 1952, ko je prvič sam opisal nove prostore (Tovariš 1952, 7. 11., št. 45, str. 918) in značilno poudaril: »nedvomno je in bo ena glavnih nalog knjižnice, da se dosedanje nesorazmerje [vsebinskega sestava fondov] po možnosti izravna in se dopolnijo vsaj najobčutnejše vrzeli, predvsem na področju tehnike«. Ta širša zamisel, ki jo pri Glazerju zasledimo že v predvojnem času, je bila prisotna, ko

so se po osvoboditvi po njegovem vzorcu ustanovljale študijske knjižnice tudi drugod po Sloveniji. Za štirinajstletno obdobje po osvoboditvi do l. 1959, ko so se v Mariboru pričeli ustanovljati visokošolski zavodi, je značilno, da je Glazerju uspelo utrditi študijsko knjižnico kot tip splošnoznanstvene knjižnice z zbiranjem vseh slovenskih tiskov ter temeljnih in leksikalnih del za vsa področja znanosti. Tako je mogla takoj prevzeti vlogo osrednje knjižnice teh zavodov. Knjižni fond se je v tem času več kot trikratno povečal, od 27.540 iz okupacije rešenih enot na blizu 100.000 v letu 1959. Takrat pa je bil Glazer upokojen, a v knjižnici je delal še dobrih petnajst let, vse do zadnjega, in v njej vodil rokopisni oddelek ter bil neusahljiv vir informacij zlasti za celotni predvojni fond, ki ga upravičeno lahko imenujemo Glazerjev domačijski fond.

Njegove knjižničarske objave v povojnem obdobju obsegajo najprej vrsto prispevkov o študijski knjižnici. Prvič po vojni je o njej poročal l. 1947 (LdP 1947, 18. 2., št. 41, str. 3), ko omenja vrnitev njenih fondov, izgube, ki jih je utrpela med okupacijo in delo za njeno ponovno ureditev. Prostore, »kakor jih nima nobena druga študijska knjižnica v Sloveniji« je opisal l. 1952 (v že navedenem članku, Tovariš 1952), kratek oris razvoja, knjižnih skladov in nekaterih dragocenosti knjižnice je objavil l. 1955 (v zborniku »Teden kulture in prosvete«, Maribor 1955, str. 58—9) in še l. 1957 (Sedem dni 1957, 1. 3., št. 9, str. 11). Tudi temeljni zgodovinski oris svoje knjižnice je Glazer večkrat dopolnil. Obdobje konsolidacije knjižnice v 15 predvojnih letih, njeno usodo med okupacijo in njen dvig po osvoboditvi je prikazal ob petdesetletnici knjižnice (NOja 1953, str. 343—7); skrčen ponatis tega članka je izšel tudi v posebni brošuri, ko je bil l. 1953 v Mariboru kongres jugoslovanskih bibliotekarjev (V spomin na drugi kongres Zveze društev bibliotekarjev SFRJ, Maribor 1953, str. 3—7). Teoretske osnove razvoja svoje knjižnice je Glazer temeljito prikazal v referatu na mariborskem zborovanju slovenskih knjižničarjev l. 1963 »Domoznanstvena tradicija in naloge pokrajinskih knjižnic« (Knjižnica 1963, str. 111—9). Dragocene podatke za zgodovino svoje knjižnice med okupacijo je nanizal tudi v obširnem orisu življenja in dela Franja Baša (ČZN — Bašev zbornik 1969, zlasti str. 25—6). Za zgodovino dopolnjevanja knjižnih skladov v času njegovega ravnateljstva pa je nad vse pomemben Glazerjev poslednji objavljen članek ob dvestoletnici NUK (že citiran, Knjižnica 1974). Poleg tega je Glazer opisal še nekaj razstav, ki jih je pripravil (Večer 1956, 8. 2., št. 31, str. 3+4; Večer 1971, 7. 10., št. 233, str. 15 + 16), napisal nekrolog knjižničarju F. Avsenaku (Vestnik Maribor 1951, 28./29. 3., št. 74/75, str. 2), se spomnil se-

demdesetletnice sodelavca v knjižnici V. Špindlerja (Vestnik Maribor 1951, 17. 7., št. 166, str. 2), ob stoletnici dr. F. Kovačiča pa ga je v našem glasilu prikazal kot soustanovitelja knjižnice in njenega velikega prijatelja in dobrotnika (Knjižnica 1967, str. 145—8; že prej ga je kot takega omenil v nekrologu, Oja 1939, str. 155—7). — Glavno Glazerjevo bibliografsko delo v tem času je obširni popis rokopisov »Rokopisno gradivo slovenjegoriškega izvora v Študijski knjižnici v Mariboru« (v zborniku »Svet med Muro in Dravo«, Maribor 1968, str. 682—98). Temu se pridružujejo krajši bibliografski prispevki, kot so opozorila na najstarejše mariborske tiske (o letnici izdaje »Historije sv. Genovefe«, Knjižnica 1961, str. 157; »Popravljeni platetaf«, Mariborski tisk 1967, št. 3, str. 3; »Osnanovanje«, Večer 1970, 17. 2., št. 292, str. 3) in opis zadnje predvojne, a neizdane številke Časopisa za zgodovino in narodopisje (ČZN 1965, str. 7—9). Tehtne in pomembne pa so tudi Glazerjeve ocene bibliografij. Ob izidu prve knjige »Slovenske bibliografije 1945—1947« je med drugim spregovoril o prednostih in pomanjkljivostih UDK (NOja 1949, str. 569—71), dopolnil bibliografijo M. Kranjca, ki jo je sestavil J. Liška (NOja 1955, str. 431—2), krepko ošvrknil napake v »Građi za bibliografiju jugoslovenske periodike« (NOja 1956, str. 636—41), opozoril na nedoslednosti in pogreške v »Mohorski bibliografiji« J. Modra (Sedem dni 1957, 5. 7., št. 27, str. 11) ter dopolnil nekaj podatkov v »Bibliografiji literature o Cankarjevi dramatik« F. Dobrovoljca (NOja 1960, str. 474—5) in v delu O. Berkopca »France Prešeren v češki literaturi« (Dialogi 1965, str. 13—4). Temu dodajmo še spominski članek bibliografu J. Šlebingerju (NOja 1951, str. 241—4) ter jedrnatе besede, ki jih je spregovoril ob odkritju plošče bibliografoma F. Simoniču in J. Šlebingerju v Gornji Radgoni 12. 10. 1963 (Knjižnica 1963, str. 204—5). — Nadaljeval je tudi z raziskavami mariborskega tiskarstva. Ob razstavi slovenskega mariborskega tiska l. 1953 je povzel svoj očrt tiskarstva v Mariboru (Večer 1953, 5./6. 2., št. 30, str. 4), ob devetdesetletnici grafične organizacije na Slovenskem je opisal, »Kako je Maribor dobil koncesijo za svojo prvo slovensko tiskarno« (Večer 1958, 1.—2. 8., št. 176—177; objavil tudi Mariborski tisk 1967, št. 3, str. 3—4) in sestavil »Pregled tiskarstva v Mariboru« (Sedem dni 1958, 1. 8., št. 31, str. 11 + 15), ponovno pa je objavil tudi »Zgodovino Mariborske tiskarne« (Mariborski tisk 1965—1966 v 7 nadaljevanjih). V povojnem obdobju je tudi za Slovenski biografski leksikon napisal vrsto prispevkov o mariborskih tiskarjih in založnikih (SBL II/str. 367; III/str. 210, 326, 498).

Med pisanjem tega bežnega orisa Glazerjeve knjižničarske dejavnosti mi je bila nenehno pred očmi podoba njegove nad vse

skromne osebnosti, ki nikdar ni marala hvalnic ali priznanj, marveč se je v tišini in notranji ubranosti posvečala samo delu. Z njim pa si je, tudi z delom v svoji knjižnici in s publicistiko za slovensko knjižničarstvo postavil spomenik, o katerem govori pesnik »exegi monumentum aere perennius«.

Stanislav Kos

DR. DUŠAN KERMAVNER

Trinajst let, ki jih je prebil dr. Dušan Kermavner v Narodni in univerzitetni knjižnici, v njegovem razgibanem, nemirnem, pogumnem, do kraja doslednem in bogatem, s trpljenjem in bridkostjo mnogo prebogatem življenju, gotovo ni mnogo. Tudi če bi k tem trinajstim letom, ki jih je poklicno preživel pri nas, prišteli še dvanajst let, ko je prihajal k nam še kot že upokojeni, a izredno zahtevni znanstveni uporabnik knjižnice in ljubezniv stari tovariš, vsa ta doba, ki zajema petindvajset let njegovega javnega udejstvovanja — če upoštevamo, da pri predvojnem revolucionarju, ki je bil v nenehnem in neizproslem spopadu z državno oblastjo, skoro ne moremo govoriti o javnem udejstvovanju — vse to njegovo knjižničarsko obdobje je samo del, morda samo obroben del njegove dejavnosti. In vendar ga je znal dr. Kermavner do vrha napolniti s svojo enkratno osebnostjo. Verjetno nismo daleč od resnice, če govorimo o sreči ne le za slovensko knjižničarstvo, ampak tudi za dokumentacijsko in z njo za vso našo sodobno dokumentirano znanost, da je bil ob prehodu na modernejši, na mednarodni način strokovne obdelave knjig z uvajanjem univerzalne decimalne klasifikacije na čelu oddelka za stvarni katalog v osrednji slovenski knjižnici mož, ki je znal presoditi, do katere mere je treba v ugotavljanju vsebine slediti nekim splošnim načelom in kdaj se je treba odpovedati prepodrobni specializaciji. Tako drobnjakarstvo bi namreč iz praktičnega raziskovalnega instrumenta naredilo tajno znanost in odbijalo uporabnika. Kermavnerjeva prislovična sistematičnost in njegov izraziti organizacijski talent sta postavila našemu sistematičnemu katalogu tako trdne temelje, da je lahko služil kot zgled za uvedbo sodobne klasifikacije. S svojo delovno energijo in disciplino pa je postal tudi on zgled vsem svojim sodelavcem, ki jim je bil vselej tudi nesebičen